

הפוגה

גנרל סעד א-דין שאזלי*

כאזורי ריכוז לפני התקפה, אלא גם לקלוט תגבורות וציוד גישור. לכן, על כל דיוויזיה היה לנוע אך מעט מאוד לפני ההתקפה. החי"ר המסתער ינוע לחפירותיו ליד התעלה רק בלילה שלפני ההסתערות. האוייב לא יוכל לדעת זאת.

"התרגיל האסטרטגי" לא יתחיל לפני האחד באוקטובר ("ע" פחות 5). עד אז תופחת הספירה לאחור בעשרה ימים. היינו זקוקים ל-14, או 15 יום, גם משום שדברים רבים ניתן לעשות ברגע האחרון בלבד (היערכות הארטילריה לאורך התעלה; העברת חלקי גישור, חלקי אסדות וציוד צליחה אחר לשטחי הכינוס הסופיים, לדוגמה). תכננו לבצע את כל התנועות הרגישות באמת — אלו אשר גילוין ימנע את הביצוע — בלילה. על כן, היינו זקוקים לכ-15 לילות, כששיא הפעילות — בחמשת הלילות האחרונים.

באורח בלתי נמנע, חלק ניכר מפערי לותנו היה גלוי: גיוס המילואים, למשל. סיורי האוייב יגלו ללא ספק שהתרגיל גדול יותר במידה ניכרת ומפורט יותר מאשר בכל שנה קודמת. בנקודה זו נכנס לפעולה חלק נוסף מתכנית ההונאה שלנו. תנועות צבאיות ליד התעלה יצביעו על כיוון התקפי. תכנית ההונאה שלנו יזמה שורה של פעולות צבאיות ופוליטיות, ברמה בין-לאומית ולאומית כאחד, שכולן יחד יציגו תמונה שונה — הן יגלו, אם יצורפו יחדיו על ידי אוייב נכון, שאין הערבים נוטים למלחמה. התכנית הייתה פשוטה מאוד, ופעלה היטב כל כך. אלא שעל כולנו, בדרגים הגבוהים, היה לחיות חיים כפולים, לקיים שגרה על פני השטח, תוך פעילות סודית להכנות האחרונות. שני עולמות.

הסוד קיים בקפדנות כה רבה, עד שלא הרשיתי לעצמי להתנהג לא רגיל אפילו בתוך המשרד. הייתי רמטכ"ל המתכוון לתרגיל השנתי באחד באוקטובר, ותו לא. לא ביטלתי שום מפגש שמא מישהו ינחש. הצלחתי אפילו להטעות את אשתי. שלושים שנות נישואין לאיש צבא הרגילו אותה לקריאות טלפון ממשרדי המודיעות שאשהה עם הגייסות ימים אחדים. ערכתי

1973 גייסנו עד כה מילואים 22 פעם — לעיתים קבוצה, לעיתים, קבוצות רבות — לתקופות של שלושה ימים עד שבוע. היה ידוע, שאנו בוחנים ומשפרים את שיטת הגיוס החדשה שלנו. בעשרים ושבעה בספטמבר ("ע" פחות 9) הכרזנו על גיוס נוסף, ה-23 במספר. המילואים ישוחררו, הודענו, בשבעה באוקטובר. ב-30 בספטמבר ("ע" פחות 6) קראנו לעוד קבוצה. לסילוק חשד, הודענו בארבעה באוקטובר ("ע" פחות 2) על שחרור 20,000 מאלה שנקראו ב-27 בספטמבר, אם כי מעולם לא פרסמנו מספרים; שיבזבו האוייב אנרגיה לגלות אותם. שגרת הגיוסים, שהתחלקה בקפדנות על פני מרבית השנה, הייתה, לדעתי, אחד המפתחות להצלחת ההונאה. במשך "התרגיל" לא ביצעו כוחותינו הקרביים העיקריים שום מהלך תוקפני חדי-כיווני. לא היה צורך בכך; שלוש או ארבע שנים החזקנו חמש דיוויזיות חי"ר ליד התעלה, כל אחת ערוכה במערך הגנתי בגורה ברוחב של 15-18 ק"מ. הן נשארו באותם מערכים. סמכנו על האוייב שישלה זאת, ושיסיק שהדיוויזיות אינן מרוכזות להסתערות. סודנו היה שעל כל דיוויזיה לחצות את התעלה בגורה שאינה עולה על חמישה — שישה ק"מ — וגורות ההסתערות יהיו בתחום גורות ההגנה הדיוויזיוניות הקיימות. במשך שנות ההכנה, נחפרו כל כך הרבה תעלות עד שקווי ההגנה של כל דיוויזיה יכלו לשמש לא רק

שעה שיגעתי במשך ה-21 בספטמבר בהכנת החטיבה המרוקאית, התקבלה ההחלטה הפוליטית הסופית. בשעה מוקדמת למחרת היום, נמסר התאריך לשרי המלחמה ולרמטכ"לים של מצרים וסוריה: שישה באוקטובר, והספירה לאחור החלה מייד.

הגעתי לביתי בשעה 0130 באותו בוקר. בשעה 0900 החלה הישיבה החודשית הקבועה שלי עם המטה ועם מפקדי השדה. זו הייתה פגישתנו ה-26 — וכפי שיצא, האחרונה שלי. סקרתי את פניהם המתוחים, הקשבתי לדבריהם, כשעימדי הסוד הכמוס: בעוד 14 יום רבים מהם יצלחו אל תוך סיני, במשימה הקשה ביותר — לחלקם, האחרונה — בחייהם. כל אלה גרמו לי לתחושה מוזרה עת ישבתי שם. לא היה דבר לעשותו. הכל נלקח בחשבון, הכל היה מתוכנן. הייתי בטוח בהצלחת הצליחה. הכל קיבלו את אשר החדרתי במפקדים אלה במשך חודשיים: צליחתנו תיכנס לתולדות המלחמות כניצחון הסטורי. כי כל קצין וחיל שסייע לה ידבר בה בגאווה עד סוף ימיו. מה עוד נותר לומר? הסוד ימסר להם בבוא המועד. ניהלתי את הדיון בחיפזון. הצליחה לא הוכרזה אפילו פעם אחת. הפסקנו כרגיל, בשעה 1630. בשעה 1900 הלכתי לדיון בן שעתיים, שניהל הגנרל איסמעיל. שמענו בו את התכניות הסופיות של חיל האוויר הסורי.

התחושה של חיים בשני עולמות התחזקה בימים הבאים. זה היה, במובן מה, דבר אשר תכנית ההונאה תבעה. יסודות ההונאה היו סיפורי הכיסוי שלנו על ריכוזי החיילים ועל תנועת יחידות וציוד לחזית. כל סתו, מאז 1968, ערכו הכוחות המזוינים של מצרים, "תרגילים אסטרטגיים" בהיקף הולך וגדל במכוון. "תרגיל" שנתי זה יחל באחד באוקטובר ויימשך שבוע, ויגיע לשיאו קצת לפני סיומו בשבעה באוקטובר. אשר לגיוס אנשים, זה היה עניין שבשגרה. בשנת

* רמטכ"ל צבא מצרים במלחמת יח"כ. מתוך ספר "The Crossing of Suez".

את נסיעותי הסודיות למרוקו ולאג'יר מבלי שהיא ידעה שיצאתי מהארץ. היא אמרה לי אחר כך עד כמה התפללה, כששמעה ברדיו על המתקפה.

התכנית המפורטת לפעילות "נורמ-לית" נמשכה. ב-27 בספטמבר ("ע" פחות 9), עשינו את הצעד הפותח הרגיש ביותר, גיוס. כדי להרגיע את כולם, הזמין הגנרל איסמעיל את כל שרי הממשלה לעשות את אותו יום במטכ"ל, לתדרוך על ארגונו ועבודתו. הנחנו שהאוייב לא יאמין לעולם שמכונה צבאית הצועדת למלחמה תבזבז עשר שעות יקרות על "יום פתוח".

למחרת בבוקר ("ע" פחות 8) היינו, שר המלחמה ואנוכי, בקרב חבורה צבאית גדולה שערכה, מה שהפך כבר למסורת, ביקור שנתי בקברו של הנשיא המנוח נאצר. לאחר זאת, קיימנו טקס במטכ"ל. באותו ערב הלכתי ליום הזיכרון השנתי באיחוד הערבי הסוציאליסטי. שוב, עקב שיקול דקדקני, היה נאומו של סאדאת מתון, עצור, שונה מאוד מנאומו הבוטים בחודשים האחרונים.

בין מאורעות ציבוריים כאלה, היו ימי מלאים בסדרת פגישות עם מפקדי החי-לות, כשאנו נכנסים לפירוט תכניותיהם בפעם האחרונה, בודקים תקלות של הרגע האחרון.

האחד באוקטובר ("ע" פחות 5), סימן את תחילת השלב הסופי. "התרגיל האסטרטגי" שלנו החל. באותו בוקר עבר המטכ"ל לחדרי המלחמה, "מרכז עשר" (אפילו בכך לא היה דבר בלתי רגיל: עברנו ל"מרכז עשר" לקראת התרגיל השנתי במשך השנים האחרונות) הפורמי ליות האחרונה שנתרה הייתה הישיבה האחרונה של מועצת הכוחות המזוינים, אשר זומנה למשרד המלחמה, בנייהולו של הנשיא. היא הייתה יחסית קצרה. כל מפקד התבקש רשמית לאשר את מוכנותו לבצע את המשימה שהוטלה עליו. כל אחד תאר, בתורו, את משימתו. התכנית לביצועה, מצב הכוננות בחילו ולבסוף נתן הצהרה שהוא מוכן. זו הייתה הקדמה הכרחית לפקודת המלחמה הרשמית שעליה יחתום הנשיא וימסור לאיסמעיל. לא היה שום עניין נוסף. לאחר מספר מילות עידוד, יצא הנשיא.

לפחות עתה, כש"התרגיל" מתקרב, איש לא ציפה שאשתתף במסיבות קוק-טייל דיפלומטיות. את הימים הבאים עשיתי ב"מרכז עשר" כשאנו מתרכזים בשלושה נושאים. התקדמות הגיוס, והת-נועה החשאית של ציוד הצליחה ושל התגבורות אל החזית היו שני תחומים

בהם הייתה חשיבות מיוחדת להקפדה, ללא טעויות, על לוח הזמנים המפורט עד דקה. הנושא השני היה מעקב אחר הצלחת תכניות ההונאה שלנו, תוך בדיקה מתמדת של תגובות האוייב. אי אפשר היה למנוע שערימה של נושאים משניים תצוף כמעט מדי שעה: בעיות עם מערכת הקשר הנרחבת שהקמנו; בדיקת ההגנה של "מרכז עשר" עצמו; בדיקה אינסופית של תוכן ההודעות הראשונות שנפרסם בקרב. (הן יאשימו את הישרא-לים שהחלו בפעולות איבה — שקר, כמו זה שהאוייב נקט נגדנו ב-1967).

אותו יום, האחד באוקטובר, החלטנו לבסוף להפיץ את הסוד. שני מפקדי השדה הבכירים שלנו, הגנרל סעד מאמון מהארמיה 2 והגנרל עבדל מונעים ואסל מהארמיה 3 נקראו ל"מרכז עשר" וקיבלו את הפקודה: היכון לביצוע תכנית "באדר", בשישה לאוקטובר. רק להם מותר לדעת זאת ב-48 השעות הבאות. אפשר להודיע על כך למפקדי הדיוויזיות בשלושה באוקטובר; למפקדי החטיבות למחרת היום; למפקדי הגודים והפלוגות כעבור יומיים; ולמפקדי המחלקות ולאנ-שיהם — לא לפני יום ה"ע" עצמו, שש שעות לפני שעת ה"ש".

אולם, צעדנו הבא באותו יום יהיה ללא חזור: צוללותינו יפליגו אל עמדות הקרב שלהן. המפקדים לא ידעו את משימת תיהם: אסור היה לפתוח את הפקודות החתומות עד שעות ספורות לפני שעת ה"ש". אך לא היה כל נוהל לעצירה. מרגע שהפליגו נאסר על הצוללות להשתמש ברדיו. לא הייתה כל דרך להחזיר, או לבטל את משימתן. עם הפלתן, מבלי שהצוותים ידעו על כך, החלה, למעשה, המלחמה.

למזלנו, מבחינה מוראלית, מעטים אף ב"מרכז עשר" ידעו כמה קרובים היינו בכל זאת לדחייה. בשלושה לאוקטובר ("ע" פחות 3) טס איסמעיל לרמשק לכמה שעות. כשחזר, אמר לי באופן פרטי, שהסורים ביקשו שיום ה"ע" יידחה בארבע עים ושמונה שעות. איסמעיל סרב — כשהוא משתמש בתגובה החזויה שלי כתרוך. "עליכם לחשוב על החזית המצ-רית; חישובו על מצבו של גנרל שאולי אם נסכים לדחייה, אין סיכוי לקיים יותר את הסוד. אנו עלולים לאבד את ההפתעה שכה קשה וזמן כה רב עבדנו על השגתה. לפני כל החלטה עלינו לשאול את חוות דעתו הצבאית של שאולי. פשוט, איני מאמין שיסכים". הסורים השתכנעו, סיפר איסמעיל, באירצון רב. לא רק את האוייב רצינו להוליך שולל.

היו גם הרוסים. זה היה קשה. בנוסף למד-ריכים, עדיין היו להם מומחים ביחידות אחדות. הם יראו את הכנותינו. גם סיפור הכיסוי שלנו על התרגיל השנתי לא ישכנע אותם לזמן רב. היו יותר מדי מחלוקות, שאפשר להסתירן מהאלקטרו-ניקה, או מתצפיות לוויינים של האוייב; אבל, בקושי ממומחים שבקרבו.

זה היה ב-29 או 30 בספטמבר — שבוע לפני ההסתערות — שהנשיא הורה לנו להציג לסובייטים תאור מעורפל ככל האפשר של המתרחש. בשניים באוקטובר ("ע" פחות 4) הוטל על מנהל המודיעין, גנרל פואד נאצר, להתקשר עם קצין הקי-שור הסובייטי הראשי, הגנרל סאמאחר דצקי, ולומר לו שיש בידינו ידיעות שישראל מתכוננת לפשיטה, אך איננו יוד-עים מתי והיכן. עליו לשאול את הרוסי האם תוכל מוסקווה לספק פרטים נוספים. בשלושה באוקטובר ולמחרת היום על נאצר לחזק את הידיעות, ולומר, שאנו בטוחים עתה שתהיה זו פשיטה בהיקף גדול, מלווה, אולי, במהלומה אווירית חזקה. הכנותינו הם אך תגובה לסכנה זו. נראה שסאמאחדצקי קיבל את סיפורו של נאצר. אך כבר באותם ימים הוא היה חשדן ביותר. קרו יותר מדי דברים. לסוב-ייטים היו עדיין כ-100 מומחים ביחידות תינו, שדיווחו בוודאי לאדוניהם. בוודאי גם המומחים הסובייטים בסוריה דיווחו על הכנות דומות. דומני, שקיבלו אימות מסוירי לוויינים. יתכן שקיבלו רמו מהנ-שיא סאדאת, או מאסאד. מכל מקום, בארבעה באוקטובר ("ע" פחות 2) היה די ברור לנו, שהסובייטים בטוחים, למעשה, שמלחמה בשער.

אולם, נכונה לנו הפתעה מוחלטת באשר לתגובה הסובייטית: מאוחר בערב, בארבעה באוקטובר, הועברו המומחים הסובייטים ומשפחותיהם לשדה התעופה והוטסו למוסקווה. למחרת בצהריים ("ע" פחות 5) המיני-פינוי הושלם. רבים ממומ-חיהם נשארו. כפי שאישרה שיחה טלפו-נית בהולה למטכ"ל הסורי, אין הרוסים מפנים את אנשיהם מרמשק. עורני תמה. אך כשהעירוני עם החדשות באותו יום שלישי בערב, הגבתי בסקרנות. עד כה, למרבה פליאתנו, לא ניחש האוייב את האמת. אם משהו עלול עתה לשכנעו, הרי זו הפעולה המבוהלת הזו.

ואם לא היה די בכך, הפינוי הסובייטי לא היה ההפרה הרצינית היחידה של אמצעי הביטחון. מוקדם בערב בארבעה באוקטובר שמענו באימה, שהמוביל הלאומי שלנו, איגיפטאיר, ביטל לפתע את טיסותיו ועשה הכנות קדחתניות

האוייב מוזעק עדיין. ומה בדבר קצינינו הזוטרים והחיילים, הם בוודאי חושדים במשהו? היום, בשעה מוקדמת יותר, נמסר למפקדי הגרודים והפלוגות; אך הגייסות לא ידעו עד מחר בבוקר. למרות כל סיפורי הכיסוי שלנו, חששתי שחלק מהם מנחש איכשהו מה הולך. מאמון היה באותה דעה. "חשד, כן", אמר, "אני בטוח שאחדים ניחשו את האמת, אך שום דבר ודאי. רק למעטים בינינו שחייבים לדעת, יש משהו ודאי. אחד מהמח"טים שלי בא אלי אתמול — שעות ספורות בלבד לפני התדרוך — ובקול נמוך מאוד שאלני, אם היה זה באמת רק תרגיל צליחה, או משהו אמיתי. שאלתי, האם זה משנה משהו. האם אין הוא מתכוון לתרגיל כמו למלחמה?"

חזרתי ל"מרכז עשר" מאוחר אחר הצהרים, והייתי בטוח יותר מתמיד שאנו עומדים לנצח. נותרו פחות מ-24 שעות והאוייב יוכל לדעת רק מעט אפילו אם הוא מנחש.

החלטתי לשכב לישון מוקדם, הייתי עייף ואמרתי לעצמי בנחישות, "אתה חייב במנוחה טובה הלילה. מוטל עליך תפקיד גדול מחר ושינה תהיה הדבר האחרון שיהיה לך". לאחר ארוחה קלה הלכתי לחדר השינה שמעבר למסדרון של חדר המבצעים, אך לא היה קל להרדם. נעלי הזקיפים והקצינים התורנים נקשו על מעבר הבטון, וכל פרטי צליחת התעלה חלפו במוחי. כששכבתי שם, ידעתי שהקרב כבר החל, בחשאי: צוללר-תינו היו כבר בעמדות הקרב; לצד התעלה הורידו חבורות קטנות של פלסים סירות גומי, כדי לחצות בחתירה שקטה ולסתום את פתחי "האש הצפה" של האוייב; במקום אחר על הגדה, חתרו קבר צות הסיור ארוכות הטווח שלנו להחליק לעומק סיני, מעבר לקווי האוייב.

המוזיינים: "רצוני שתנפק, רמקולי טרנ-זיסטור מחר, לפני עשר בבוקר. עשרים יועברו אל הארמיה 3, ושלושים — אל הארמיה 2" (עשרה לכל חזית הסתערות). הוא השיב בגלוי, שאין לו כמות כזו. אמרתי לו למשוך אותם מכל יחידה שאיננה בארמיה 2 או 3; ואם עדיין יחסרו, שיקנה בשוק הקרוב. נתתי לו שלוש שעות, לאחר מכן עליו לצלצל אלי למפקדת השרה של הארמיה 2.

ואסל שלט היטב בעניינים בארמיה 3. בהקלה נסעתי צפונה אל מפקדת הארמיה 2. גם כאן היה הכל שלו. לגנרל מאמון הייתה בעייה קלה עם יחידות ההנדסה המטכ"ליות, שהגיעו כתגבורת. טלפון מהיר אל גנרל גמאל עלו, מפקד חיל ההנדסה, פתר אותה. סיפרתי למאמון על הרמקולים שיגיעו. עודנו מדברים, הודיע מנהל יחסי הציבור, שיגיעו בזמן. נראה שלא היה לי דבר לעשותו. החלטתי להעניף מבט אחרון בקו בר-לב. סעד מאמון ואנוכי הלכנו לנקודת התצפית הקדמית ליד התעלה. הרמתי בזהירות את ראשי וצפיתי. שם, מולי, לא יותר ממאה מטר ממני ניצב אחד המעוזים החזקים ביותר: קראנו לו איסמעליה המזרחית, אם כי ידענו ששמו הישראלי פורקן. הוא שלט בגזרה המרכזית, חוסם את דרך העקלתון מורחה אל מרכז סיני, מטסה אל הבסיס האווירי העיקרי של האוייב בביר גפגפה. גם בצד המערבי שלנו של התעלה, שלט המעוז על כביש איסמעליה — קהיר. זה היה הציר של מגנת האוייב. ניסיתי לגלות באמצעות הטלסקופ סימני פעילות, עדות כלשהי שהאוייב הוזעק. לא היה כלום. נרגעתי, בפעם השניה שראיתי את המעוז הייתי משוכנע שהוא יפול לידינו.

"יפה, סעד", אמרתי בהשיבי את המשקפת למאמון, "נראה, כאילו אין

לפרק את מטוסיו לשם מילוטם אל מחוץ למצרים. נדהמנו ורתחנו, כשנאמר לנו שהיה זה על פי הוראתו של שר התעופה. התערבנו לבטל את הפקודה מהר ככל שיכולנו. בשעות הבוקר המוקדמות למחרת היום ("ע" פחות 1), חזרו הטיסות לשגרה. שמא יכול האוייב ללמוד מכך ולהסיק את המסקנות הנכונות? (לא עמד לרשותנו הזמן לחקור את ההפרה החמורה הזו של הביטחון. ברור שמישהו מסר לשר התעופה, או אולי אפילו למנהל איג'יפטאיר, על תאריך המתקפה. מי? באיזו סמכות? עדיין הייתי רוצה לדעת). עתה, כבר לא יכולתי לשאת זאת יותר. באותו יום ששי בבוקר, עזבתי את האולם התת-קרקעי של "מרכז עשר" עם הטלסקופים והטלפונים ומסך המכ"מ שלו, כדי לבקר בחזית. כשהגעתי למפקדת השרה של הארמיה 3, מצאתי את גנרל ואסל משנן נאום מלהיב שהתכוון להעביר איכשהו אל הגייסות ברגעי ההסתערות הראשונים. הוא הראה לי אותו, ושאל לדעתי. חשבתי שהנאום מצויין, אם כי קצת ארוך. "אך אינני חושב שמישהו, בעצם, יאזין לו", אמרתי. "בעיצומו של הקרב, כשאנשים נהרגים מסביב, איש לא יתעניין בנאום". אולם, היה טעם לאמץ את רעיונו, לפזר רמקולים לאורך החזית ובמשך ההסתערות הם ישררו משפט אחד "אללה אכבר" (קריאת הקרב של הלוחמים המוסלמים בימים הראשונים של האיסלם. בימינו, זה ביטוי של אדם הרוצה להשיג משהו גדול, או קשה). כשאנשים ישמעו זאת, הם יצטרפו לקריאה ובמהרה תצעק החזית כולה, "אללה אכבר", בלב אחד. החלש יינשא יחד עם החזק והתוקפן.

ואסל התלהב: בעייתו היחידה הייתה מחסור ברמקולים. צלצלתי ממפקדתו של ואסל אל מנהל יחסי הציבור של הכוחות

המשך מע' 42

26. שם. עמ' 312.
27. משה דיין. אבני דרך. (ירושלים); הוצאת עידנים, 1976) עמ' 573.
28. שם. עמ' 573.
29. חנוך ברטוב. דרו. עמ' 318.
30. שם. כרך ב', עמ' 9. ראה גם: חיים הרצוג. מלחמת יום הדין. עמ' 60. גולדה מאיר. חיי. (ת"א; ספרית מעריב, 1975) עמ' 309 וכן משה דיין. אבני דרך. עמ' 575.

הוצאת עידנים, (1978) עמ' 185.
19. האגף למחקרים צבאיים. שיטות ההונאה במלחמה. עמ' 11.
20. חנוך ברטוב. דרו. כרך א', עמ' 280.
21. שם, עמ' 297.
22. שם, עמ' 300.
23. שם.
24. שם. עמ' 303.
25. שם. עמ' 304.

18 יוני 1974. חשוב לציין שגיוס ושהחור המילואים, קידום ציוד הגישור והחציה, וכן הפצת הידיעות על העליה למכה תואמים את שיטות ההונאה האופרטיבית כפי שפורטו בחוברת 65, אשר הוצאה לקראת התרגיל "תחריר-14" שבוצע בספט' 1970.
16. אלי-אהראם, 5 אוקטובר 1973, עמ' 1.
17. חיים הרצוג, מלחמת יום הדין. (ירושלים); הוצאת עידנים, (1977) עמ' 49.
18. אנואר סאדאת. סיפור חיי. (ירושלים);